

**Besuch von Bundespräsident a.D. Wulff
und Staatspräsident Gül
an der Universität Osnabrück**

Gemeinsamer Besuch des türkischen Staatspräsidenten Abdullah Gül und
des deutschen Bundespräsidenten a.D. Christian Wulff
am Zentrum für Interkulturelle Islamstudien (ZIIS)
an der Universität Osnabrück
am 20. September 2011

–
Abdruck der Reden

–
Joint Visit of the Turkish President Abdullah Gül and the Former German
Federal President Christian Wulff to the Centre for
Intercultural Islamic Studies (ZIIS) of Osnabrück University
on 20 September 2011

–
Written Versions of Speeches Made During the Visit

–
Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ve Almanya Federal
Cumhuriyeti Eski Cumhurbaşkanı Christian Wulff'un 20 Eylül 2011 Tarihinde
Osnabrück Üniversitesi Kültürlerarası İslam Araştırmaları Merkezini
(ZIIS) Birlikte Ziyaretleri

–
Konuşma Metinleri

Inhalt

5	Vorwort
7	Preface
9	Takdim
13	Begrüßung durch den Präsidenten der Universität Osnabrück, Prof. Dr.-Ing. Claus Rollinger
15	Welcoming Speech Held by the President of Osnabrück University, Professor Dr.-Ing. Claus Rollinger
17	Osnabrück Üniversitesi Rektörü Prof. Dr.-Ing. Claus Rollinger'in Cumhurbaşkanlarını Selamlama Konuşması
21	Islamische Theologie an der Universität Osnabrück – Thematische Einführung von Prof. Dr. Bülent Uçar
25	Islamic Theology at Osnabrück University – Thematic Introduction from Professor Dr. Bülent Uçar
29	Osnabrück Üniversitesi'nde İslam İlahiyatı – Prof. Dr. Bülent Uçar'ın Bilgilendirme Konuşması
35	Rede des deutschen Bundespräsidenten a.D. Christian Wulff
37	Speech Held by the Former German President Christian Wulff
39	Almanya Federal Cumhuriyeti Eski Cumhurbaşkanı Christian Wulff'un Konuşması
41	Deutsche Übersetzung der Rede des türkischen Staatspräsidenten Abdullah Gül
43	English Translation of the Speech Made by the Turkish President, Abdullah Gül
45	Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Konuşması
48	Impressum • Publisher's details • Basım

Vorwort

Der gemeinsame Besuch des ehemaligen deutschen Bundespräsidenten Christian Wulff und des türkischen Staatspräsidenten Abdullah Gül am 20. September 2011 am Zentrum für Interkulturelle Islamstudien (ZIIS) an der Universität Osnabrück markiert eine große Ehre und Auszeichnung für das Zentrum und die Universität. Bereits Wochen zuvor wurde dem Besuch entgegengefebert, demonstriert er doch die hohe internationale Wertschätzung und Anerkennung der wissenschaftlichen Ausbildung von islamischen Religionspädagogen/innen und Theologen/innen, der Imamweiterbildung sowie der universitären Verankerung der Islamischen Theologie als Wissenschaftsdisziplin in Osnabrück. Dieses hohe Ansehen und eine auch zukünftig garantierte Unterstützung wurden von beiden Staatsoberhäuptern in ihren Reden vor Ort explizit kundgetan und auch in einem Dankeschreiben im Nachhinein nochmals ausdrücklich bestätigt. So sei es den Mitarbeiterinnen und Mitarbeitern ausgezeichnet gelungen, der türkischen und deutschen Delegation einen nachhaltigen Eindruck der vielfältigen, hervorragenden Lehre und „akademischen Exzellenz“ in Osnabrück zu vermitteln. Ein besonderer Höhepunkt während des Besuchs war, dass Studierende, Mitarbeiter/innen und Professor/innen der Universität im Anschluss an die offiziellen Reden in der Aula des Schlosses im Foyer zwanglos und entspannt miteinander ins Gespräch kommen und Fragen stellen konnten.

Die vorliegende dreisprachig gehaltene Broschüre dokumentiert den Besuch der beiden Staatsoberhäupter an der Universität Osnabrück und soll all denen, die diesen nicht persönlich miterlebt haben, Einblicke in Vorgetragenes sowie die besondere, feierliche und außergewöhnliche Atmosphäre vor Ort ermöglichen. All jenen, die selbst dabei waren, bietet sie Gelegenheit, diesen besonderen Tag noch einmal Revue passieren zu lassen – einen Tag, der noch lange nachgeklungen hat und den wir alle wohl nicht mehr vergessen werden. Der ehrwürdige Staatsbesuch hat uns darin bestätigt, dass die Arbeit aller an den zahlreichen Projekten Beteiligten bislang qualitativ hochwertig, progressiv und produktiv war und daher auch erfolgreich sein konnte. Wir befinden uns mithin auf dem richtigen Weg hin zu einer langfristigen Etablierung der Islamischen Theologie an der Universität Osnabrück. Auf diesem Weg sind weitere Herausforderungen zu meistern, die wir, da bin ich zuversichtlich, mit Ansporn, Ehrgeiz und Selbstbewusstsein auch zukünftig gemeinsam meistern werden.

Ich wünsche Ihnen viel Vergnügen mit der Broschüre und grüße Sie herzlich!

Ihre
Prof. Dr. Martina Blasberg-Kuhnke
Vizepräsidentin für Studium und Lehre
Universität Osnabrück

Preface

The joint visit of the former German Federal President Christian Wulff and the Turkish President Abdullah Gül to the Centre for Intercultural Islamic Studies (ZIIS) of Osnabrück University on 20 September 2011 was an honour and an accolade for the centre and the university as a whole. The visit had been eagerly awaited in the weeks running up to the said date, as it testified to the wide international acclaim and recognition which the academic training of Islamic religious teachers and theologians, the further training programme for imams and the anchoring of Islamic Theology as an academic discipline in Osnabrück have achieved. Both Heads of State explicitly stressed the excellent reputation that the institute enjoys and guaranteed their future support in their speeches held on the day and in letters thanking the university and the institute in the wake of their visit. They emphasised that the institute's employees had been successfully able to convey to both the Turkish and the German delegation a lasting impression of the varied and excellent nature of the teaching and of the "academic excellence" in Osnabrück. In addition, it was also stressed that a particular highlight of the visit took place directly following the speeches, when students, employees and professors had the chance to converse with each other and ask questions in a relaxed and informal atmosphere in the foyer of the castle.

This brochure, which is written in three languages, documents the visit of the two Heads of State to Osnabrück University. It aims to communicate the content of the speeches to people who were not at the visit and to give them an insight into the extraordinary, festive and special atmosphere of the visit. It offers people who were fortunate enough to experience the day's events the chance to once more look back at a day we will probably never forget, the significance of which continued to linger on long after it had drawn to a close. This state visit confirmed that the numerous people engaged in the many projects have thus far produced excellent, progressive and productive work, which has consequently achieved critical success. In this context, it can be seen that we are on the right path towards the permanent establishment of Islamic Theology at Osnabrück University. We will have to deal with more challenges along this path in the future. I am sure that, working together and with motivation, ambition and self-confidence, we will be able to overcome these challenges in the future.

I hope you enjoy reading the brochure and send my best regards!

Professor. Dr. Martina Blasberg-Kuhnke
Vice-President for Teaching and Courses of Study
Osnabrück University

Takdim

Almanya Federal Cumhuriyeti eski Cumhurbaşkanı Sayın Christian Wulff ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Abdullah Gül'ün 20 Eylül 2011 tarihinde Osnabrück Üniversitesi Kültürlerarası İslam Araştırmaları Merkezine (ZIIS) birlikte gerçekleştirdikleri ziyaretleri, gerek İslam Araştırmaları Merkezi gerekse Osnabrück Üniversitesi için büyük bir onur ve taltif olmuştur. Haftalar öncesinden heyecanla beklenen bu ziyaret aslında Osnabrück'te başlatılan İslam ilahiyatçıları ve din dersi öğretmenlerinin bilimsel eğitimine, imamlara yönelik eğitim destek programına ve İslam İlahiyatının akademik bir bölüm olarak üniversite programına girmesine gösterilen uluslararası destek ve teşvikin bir nişanesidir. Her iki sayın cumhurbaşkanının bu ulvî tavırları ve gelecekte de desteklerinin süreceğine dair ifadeleri, program sırasında açıkça ortaya konduğu gibi, sonradan gönderilen teşekkür yazılarında da kesin bir dille ifade edilmiştir. Üniversitemiz personeli, Osnabrück'teki çok yönlü ve kaliteli eğitim ve fevkalade akademik düzey konusunda Türk ve Alman heyetleri üzerinde kalıcı bir etki bırakmayı başarmıştır. Ziyarete en dikkat çekici husus ise, üniversite merkez binamızın oditoryumunda, resmî konuşmaların tamamlanmasını müteakip üniversite öğrencileri, çalışanları ve profesörlerinin holde spontane olarak gelişen bir süreç içerisinde görüşme ve birbirlerine soru sorma imkânı bulmaları olmuştur. Elinizdeki üç dilde hazırlanmış bu broşür hem iki sayın cumhurbaşkanının Osnabrück Üniversitesini ziyaretlerini belgelemekte hem de programda bizzat bulunamamış olan herkese programdaki fevkalade müstesna atmosferden bir esinti sunmaktadır. Programa katılabilmiş olanlar içinse bu müstesna günü, bu, etkisi uzun süre devam eden ve asla unutamayacağımız günü zihinlerde tazeleme imkânı sunmaktadır. Bu, onur bahşeden yüksek resmi ziyaret bizi şu hususta tasdik etmektedir ki, bugüne kadar sayısız projede yer alma tecrübesine ve yüksek kalifikasyona sahip akademik personelin ortaya koyduğu bu iş çok yüksek standartlara erişmiştir ve bu yüzden de başarılı olması kaçınılmazdır. O halde Osnabrück Üniversitesinde İslam İlahiyatı Bölümünün tesisi konusunda doğru yolda olduğumuzu söyleyebiliriz. Bu yolda karşılaşılacak ve bizim teşvik, gayret ve özgüvenle alt edebileceğimiz engeller – ki bu konuda oldukça iyimserim – aşılabilecek niteliktedirler.

Bu broşürle hoşça vakit geçirmenizi temenni eder ve sizi içtenlikle selamlarım.

Prof. Dr. Martina Blasberg-Kuhnke
Osnabrück Üniversitesi Eğitim ve Öğretimden Sorumlu Rektör Yardımcısı

Universität
Osnabrück

Unive
Osnab

Universität
rü

Unive
snab

Unive
b

habrück

rsität
brück

Universität
Osnabrück

Un
Os

ität
ck

rsität
brück

Universität
Osnabrück

Begrüßung

durch den Präsidenten
der Universität Osnabrück,
Prof. Dr.-Ing. Claus Rollinger

Sehr geehrter Herr Staatspräsident Gül,
sehr verehrte Frau Gül,
sehr geehrter Herr Bundespräsident Wulff,
sehr verehrte Frau Wulff,
sehr geehrte Frau Ministerin Özkan,
sehr verehrte Exzellenzen,
meine Damen und Herren,

ich begrüße Sie sehr herzlich in der Universität Osnabrück, der Alma Mater unseres geschätzten Bundespräsidenten. Wenngleich wir über ein Schloss aus dem 17. Jahrhundert verfügen, so ist dies dennoch eine vergleichsweise junge Universität, die sich seit ihrer Gründung im Jahr 1974 in weiten Bereichen große Anerkennung verschafft hat. Mit ca. 11.000 Studierenden, von denen etwas mehr als 6% aus dem Ausland kommen, woran die Gruppe der Studierenden aus der Türkei den größten Anteil ausmacht, sind wir eine mittelgroße Universität mit einem breiten Fächerspektrum.

Die wissenschaftliche Auseinandersetzung mit den Themen Migration, Integration und Interkulturalität zählt zweifellos zu den Stärken der Universität Osnabrück. Hier gründete sich vor 20 Jahren, im Herbst 1991, das bis heute bundesweit einmalige Institut für Migrationsforschung und Interkulturelle Studien – das IMIS.

Die Etablierung der „Islamischen Religionspädagogik“ ist an erster Stelle der Initiative des IMIS-Mitglieds und langjährigen Osnabrücker Professors für Interkulturelle Pädagogik, Prof. Dr. Peter Graf, zu verdanken. Aus seiner intensiven Beschäftigung mit dem interkulturellen und interreligiösen, insbesondere dem christlich-islamischen Dialog heraus und mit Unterstützung der ehemaligen IMIS-Direktoren Prof. Dr. Klaus J. Bade und Prof. Dr. Michael Bommes formte er in langjähriger und wahrhaft mühevoller, schließlich aber sehr erfolgreicher Überzeugungsarbeit die Islamische Religionspädagogik.

Ohne das offene Ohr aber und die vielfältige Unterstützung durch den damaligen Ministerpräsidenten des Landes Niedersachsen und heutigen Bundespräsidenten Christian Wulff wäre die Idee zur Einführung eines Schulfaches „Islamischer Religionsunterricht“ niemals umgesetzt worden. Es hätten sich keine Professuren an der Universität Osnabrück einrichten lassen, die seit dem Wintersemester 2007/2008 unter Leitung von Prof. Dr. Bülent Uçar den Studiengang Islamische Religionspädagogik betreiben. Und es wäre nicht möglich gewesen, ein Zentrum für Interkulturelle Islamstudien (ZIIS) zu gründen und von hier aus die aktuell diskutierten Überlegungen zur wissenschaftlichen Weiterbildung von Imamen voranzutreiben.

Ihr heutiger Besuch des entstehenden Islamzentrums der Universität Osnabrück zusammen mit dem Staatspräsidenten der Türkei ist eine wunderbare Gelegenheit, Ihnen, lieber Herr Wulff, für Ihre Weitsicht und Unterstützung sehr herzlich zu danken. Es ist uns eine große Ehre und Auszeichnung, dass Sie Ihren Staatsgast an unsere Universität geführt haben.

Im Folgenden hören Sie ein kurzes Referat von Herrn Prof. Uçar über Ziele und Stand des Aufbaus des mit Unterstützung des Bundesministeriums für Bildung und Forschung und des Landes Niedersachsen entstehenden Zentrums für Islamische Theologie an der Universität Osnabrück, gefolgt von Statements der beiden Präsidenten. Danach begeben sich diese ins Foyer, um dort mit Studierenden und Mitarbeitern des Zentrums für Interkulturelle Islamstudien zu sprechen.

Ich bedanke mich für Ihre Aufmerksamkeit.

Welcoming Speech

Held by the President
of Osnabrück University,
Professor Dr.-Ing. Claus Rollinger

Right Honourable President Gül,
Right Honourable Mrs Gül,
Right Honourable President Wulff,
Right Honourable Mrs Wulff,
Right Honourable Minister Özkan,
Right Honourable Excellencies,
Ladies and Gentlemen,

I would like to warmly welcome you to Osnabrück University, the Alma Mater of our esteemed Federal German President. Despite being in possession of a castle constructed in the 17th century, ours is a comparatively young university, which has achieved wide recognition in a range of differing fields ever since its foundation in 1974. Around 11,000 students are currently studying at this university, more than 6% of whom come from foreign countries, with the largest proportion of these proceeding from Turkey. We are in this context a medium-large sized university which is home to a large range of differing academic disciplines.

One of the strengths of Osnabrück University is undoubtedly the academic engagement with issues related to migration, integration and interculturality. The Institute for Migration Research and Intercultural Studies – IMIS –, an institute which remains to this day unique in its kind in Germany, was founded here 20 years ago, in autumn 1991.

The establishment and firm anchoring of “Islamic Education” as an academic discipline at this university was the brainchild of the long-serving professor for Intercultural Education, Professor Dr. Peter Graf. His intensive engagement with intercultural and interreligious dialogue, and especially with issues pertaining to dialogue between the Islamic and Christian faiths, first enabled the formation of Islamic Education as an academic discipline. His incessant and laborious, but at the same time ultimately successful efforts to convince people of the merits of the discipline thus resulted in its genesis. The former directors of the IMIS, Professor Dr. Klaus Bade and Professor Dr. Michael Bommers, also made significant contributions to its successful formation.

The idea of teaching “Islamic Education” as a subject in German schools would never have become reality without the disposition of the former First President of Lower Saxony and current German President, Christian Wulff, to keep an open mind to our plans and to assist us in a wide range of different ways. In addition, it would never have been possible to create professorships for Islamic Education without his support. Under the leadership of Professor Dr. Bülent Uçar, these departmental chairs have taught Islamic Education as a regular course at the university since the winter semester 2007/2008. Without the German President’s assistance, the Centre for Intercultural Islamic Studies (ZIIS) would surely never have been possible, and we would consequently not have been able to contribute to and to further support the current discussions as to whether imams ought to receive an academic training.

Your decision to visit the incipient Centre for Islamic Theology of Osnabrück University together with the Turkish President provides us today with a wonderful opportunity to heartily thank you for your vision and your support. It is a great honour and an accolade for our university that you have brought your guest of state to Osnabrück University.

Professor Dr. Uçar will now briefly speak about the aims of the Centre for Islamic Theology, an institute which is being established with the support of the Federal Ministry for Education and Research and the region of Lower Saxony, and the progress which has been made up until now. This speech will be followed by statements from both Presidents. When these have been held, please make your way into the foyer, where you will have the chance to speak with students and employees of the Centre for Intercultural Islamic Studies.

Many thanks for your attention.

Osnabrück Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr.-İng. Claus Rollinger'in
Sayın Cumhurbaşkanlarını
Selamlama Konuşması

Sayın Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Gül beyefendi,
Saygıdeğer Gül hanımefendi,
Sayın Federal Almanya Cumhurbaşkanı Wulff beyefendi,
Saygıdeğer Wulff hanımefendi,
Sayın Bakan Özkan hanımefendi,
Sayın ekselansları,
Bayanlar ve baylar.

Sizleri en içten dileklerle selamlıyor ve değerli Cumhurbaşkanımızın Üniversitesi olan Osnabrück Üniversitesine hoş geldiniz diyorum.

Her ne kadar 17. yüzyıldan kalma bir saraya sahip olsak da, üniversitemiz nispeten genç bir üniversitedir ve kuruluş yılı olan 1974'ten itibaren kendisini birçok alanda kabul ettirmiştir. Üniversitemiz, yaklaşık 11.000 öğrencisi ile – ki bunların % 6'sı Almanya dışından gelmektedir ve bu öğrenciler içinde de Türkiye'den gelenler çoğunluğu oluşturmaktadır – orta büyüklükte ve geniş bir ders yelpazesi sunan bir üniversitedir.

Osnabrück Üniversitesinin güçlü olduğu alanlardan birisi de, göç, entegrasyon ve kültürlerarası ilişkiler gibi konuların ilmi ve akademik bir düzeyde işlenmesidir. Burada 20 yıl önce, 1991 yılının sonbaharında, bugüne dek Almanya'da alanında tek olan *Göç ve Kültürlerarası Araştırmalar Enstitüsü* (IMIS) kurulmuştur.

İslam Din Eğitimi Bölümünün kurulması ise, ilk etapta, IMIS üyesi olan ve Osnabrück Üniversitesi'nde uzun yıllar Kültürlerarası Eğitim Bilimi profesörlüğü yapan Prof. Dr. Peter Graf'ın girişimleri sayesinde olmuştur. Sayın Graf, yoğun bir şekilde sürdürdüğü kültürler ve dinler arası diyalog, özellikle de Hristiyan-İslam diyalogu çalışmaları neticesinde ve eski IMIS müdürlerinden Prof. Dr. Klaus J. Bade ve Prof. Dr. Michael Bommes'in katkılarıyla, uzun yıllar süren, yorucu ancak bir o kadar da başarılı ikna çalışmalarıyla İslam Din Eğitimi Bölümüne şekil vermiştir.

Fakat o zamanki Aşağı Saksonya Eyaleti Başbakanı ve bugünkü Federal Almanya Cumhurbaşkanı Sayın Christian Wulff'un hassasiyeti ve güçlü desteği olmasaydı, okullarda "İslam Din Dersi" adında bir dersin uygulamaya geçirilmesi fikri asla gerçekleşemezdi. Aynı şekilde Osnabrück Üniversitesinde 2007/08 güz döneminde başlayan ve Prof. Dr. Bülent Uçar yönetiminde sürdürülen İslam Din Eğitimi Bölümündeki kürsüler de kurulamazdı. Böylelikle Kültürlerarası İslam Araştırmaları Merkezi de kurulamayacak ve buradan yola çıkarak bugün tartışılan imamlara bilimsel destek programı fikrinin de fiyata geçirilmesi mümkün olamayacaktı.

Sayın Wulff; sizin, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Gül ile birlikte, üniversitemizde oluşmakta olan İslam Merkezini ziyaretiniz, bizlere, bu ileri görüşlülüğünüz ve desteğinizden dolayı sizlere en içten şükranlarımızı arz etme fırsatını verdi. Aynı zamanda devlet konuğunuzu bizim üniversitemize davet etmeniz de bizim için çok büyük bir onur ve mükâfattır.

Değerli misafirler, programımız, Sayın Prof. Uçar'ın Eğitim ve Araştırma Bakanlığı ve Aşağı Saksonya Eyaletinin desteğiyle Osnabrück Üniversitesinde kurulacak olan İslam İlahiyatı Merkezi ile ilgili son gelişmeler ve bu merkezin hedefleri hakkındaki sunumu ve onun akabinde Sayın Cumhurbaşkanlarımızın konuşmaları ile devam edecektir. Daha sonra her iki Cumhurbaşkanımız da fuayeye geçip orada Kültürlerarası İslam Araştırmaları Merkezi mensupları ve öğrencileri ile sohbet edeceklerdir.

Hepinize çok teşekkür ederim.

UNIVERSITÄT OSNABRÜCK

Universität

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Islamische Theologie an der Universität Osnabrück

Thematische Einführung von Prof. Dr. Bülent Uçar

Sehr geehrter Herr Staatspräsident Gül,
sehr geehrter Herr Bundespräsident Wulff,
sehr geehrter Herr Oberbürgermeister Pistorius,
sehr geehrte Frau Ministerin Özkan,
sehr geehrter Herr Generalkonsul Özçuhadar,
verehrte Gäste,

seien sie alle herzlich willkommen an der Universität Osnabrück.

Heute ist ein großer Tag der Freude und Anerkennung für uns. Ihr Besuch, sehr geehrte Präsidenten, dokumentiert uns die Wertschätzung unserer Arbeit, wofür wir Ihnen zu Dank verpflichtet sind. In Osnabrück entsteht mit sieben Professuren eines der größten Islam-Zentren Deutschlands. Dies ist nicht nur eine Anerkennung unserer Arbeit, vielmehr wird durch die eingesetzten Ressourcen auch den Interessen und Bedürfnissen der Muslime in Deutschland Rechnung getragen. All dies ist in Zeiten von evidenter Islamfeindlichkeit und religiös motiviertem Terror (leider) keine Selbstverständlichkeit. Ohne die Unterstützung verschiedenster Institutionen und auch Personen wäre ein solches Islam-Zentrum an dieser Universität sicherlich nicht möglich gewesen. Bitte erlauben Sie mir also, vorab einige Danksagungen auszusprechen. Neben ganz vielen Personen, die es sicherlich verdient hätten, hier erwähnt zu werden, möchte ich allen voran folgende Namen nennen: Unter der Führung von Prof. Peter Graf vom IMIS – dem hervorragendsten Migrationsforschungszentrum in Deutschland – wurde dieses Projekt vor rund zehn Jahren zunächst im Rahmen eines BLK-Projekts gestartet. Ganz herzlich danke ich für die dann auch weiterhin erfolgte Unterstützung Herrn Prof. Andreas Pott, dem jetzigen Direktor des IMIS, und seinem kürzlich verstorbenen Vorgänger Prof. Bommers.

Gefördert wurde das Projekt eines wissenschaftlichen Islam-Zentrums in dieser ganzen Zeit immer auch von unserer Hochschulleitung; insbesondere Herr Prof. Rollinger hat sich hierfür als Präsident immer persönlich stark gemacht. Bei ihm haben wir für unsere Anliegen immer und zu jeder Zeit Gehör gefunden.

Auch die christlichen Theologen haben uns durchgehend wohlwollend und respektvoll zugleich begleitet. In diesem Zusammenhang muss vor allem der Name von Prof. Arnulf von

Scheliha erwähnt werden. Insbesondere möchte ich an dieser Stelle auch unserer ehemaligen Dekanin und jetzigen Vize-Präsidentin für Studium und Lehre Prof. Martina Blasberg-Kuhnke sowie ihrem Vorgänger Prof. Thomas Vogtherr danken. Ich glaube, ja ich bin der festen Überzeugung, dass ohne deren festen Entschluss vieles auf halber Strecke liegen geblieben wäre. Beiden gilt mein aufrichtiger Dank!

Jeder Leiter einer Einrichtung weiß, dass ohne ein gutes Team nichts wirklich funktioniert. In diesem Zusammenhang möchte ich meinen Kollegen Prof. Rauf Ceylan und vor allem unser „Urgestein“ Jörg Ballnus exemplarisch für alle anderen Mitarbeiter und Mitarbeiterinnen hervorheben; natürlich haben alle weiteren, hier nicht Genannten genauso ihren Beitrag zum Aufbau geleistet.

Wir haben von Anfang an immer externen Beistand für unsere Arbeit benötigt und diesen auch dankend angenommen. Ohne den persönlichen Einsatz von Herrn Avni Altner, dem derzeitigen Vorsitzenden der Schura Niedersachsen, so muss ich sagen, weiß ich nicht, ob wir heute dort stünden, wo wir uns jetzt befinden. Ihnen allen sei allerherzlichst gedankt! Last but not least möchte ich mich stellvertretend für die vielen unterstützenden Kräfte in der Politik bei unserem früheren Landesvater Christian Wulff bedanken.

Meine Damen und Herren,
sehr geehrte Präsidenten,

der Islam ist ein Teil unseres Landes. Es ist ein Faktum, dass der Islam in unserer Gesellschaft mit mehr als vier Millionen Muslimen gesellschaftliche Realität geworden ist. Dennoch wird der Islam als ein fremdes Phänomen wahrgenommen, da er überwiegend im Zuge der Arbeitsmigration seit den 1960er Jahren nach Deutschland gekommen ist. Nach 9/11 ist der Islam vorwiegend als sicherheits-, und integrationspolitisches Problem thematisiert worden. Die nicht weniger bedeutenden sozial-, bildungs- und wirtschaftspolitischen Aspekte blieben in diesen Debatten unberücksichtigt. Mit den Empfehlungen des Wissenschaftsrates zur Errichtung von Instituten für Islamische Theologie ändert sich dies nun wesentlich. Erstmals wird es die Möglichkeit geben, künftige Imame und muslimische Theologen in Deutschland auszubilden. Ebenso wird der grundgesetzlich verankerte Anspruch auf einen islamischen Religionsunterricht nach einer gewissen Zeit des Erprobens und Erkundens in die schulische Realität überführt werden. Unser Bundesland Niedersachsen ist in diesem Bereich nicht zuletzt durch das entschiedene Eintreten des jetzigen Bundespräsidenten und vormaligen Ministerpräsidenten Christian Wulff führend.

So sehr diese Entwicklung zu begrüßen ist, darf dabei aber nicht verkannt werden, dass in unserem Land in integrationspolitischer Hinsicht jahrzehntelang Fehler und Versäumnisse gemacht worden sind. Lange Zeit ging man nämlich davon aus, dass die im Zuge der Arbeitsmigration nach Deutschland gekommenen Menschen – und diese waren zum größten Teil Muslime – in unserem Land nur vorübergehend bleiben und irgendwann in ihre Heimatländer zurückkehren würden. Vor dem Hintergrund dieser Konstellation gilt es, die Religion, die religiösen Gefühle und Bedürfnisse der Muslime zukünftig ernsthaft wahrzunehmen, um mithin einen Lösungsansatz zu gewährleisten. In der Konsequenz bedeutet dies wiederum, den Islam auch und insbesondere als ein *Bindeglied* – nicht *Störfaktor* – zwischen Menschen anzuerkennen und ihn – auf den deutschen gesamtgesellschaftlichen Kontext bezogen – sowohl als Mittel zur Identitätsbildung als auch als Mittel zur Integrationsförderung zu betrachten.

Das Ziel der Identitätsbildung der Muslime und ihrer erfolgreichen Integration in unsere Gesellschaft kann nur dann erreicht werden, wenn die Rahmenbedingungen dafür geschaffen werden, dass der Islam sich selbst auch als Teil der deutschen Religionskultur aus seiner Binnenperspektive heraus versteht und aus der Außenperspektive auf dieselbe Weise gleichermaßen akzeptiert wird. So haben die Deutsche Islam Konferenz und der Wissenschaftsrat richtigerweise erkannt, dass der Weg zu einer gelungenen und erfolgreichen Integration der Muslime auch über die Beheimatung des Islams an deutschen Universitäten führt.

Doch auf diesem Wege gibt es unterschiedliche Hürden, die überwunden werden müssen. Tatsache ist nämlich, dass der Islam in Deutschland verfassungsrechtlich als Religionsgemeinschaft noch nicht anerkannt ist. Solange dieser Zustand andauert, wird man sich bei der Etablierung der Islamischen Theologie an deutschen Universitäten sowie des islamischen Religionsunterrichts an deutschen Schulen mit unterschiedlichen Zwischenlösungen begnügen müssen. Doch diese können und dürfen nicht zu Dauerlösungen werden: Sowohl der deutsche Staat als auch die religiösen Vertretungen der Muslime in Deutschland müssen hier noch weitere Anstrengungen unternehmen, um den Islam in Deutschland im Sinne des Grundgesetzes als Religionsgemeinschaft anzuerkennen und zu institutionalisieren.

Auf diesem Weg schon weit vorangeschritten ist hier die ethnisch übergreifende muslimische Landesvertretung „Schura Niedersachsen“ und auch die jüngsten Entwicklungen

seitens der DITTB in diese Richtung sind zu begrüßen. Wir möchten uns für die gute Zusammenarbeit bei denjenigen Verbänden, die uns von Anfang an unterstützt haben, ausdrücklich bedanken. Eine an deutschen Universitäten angesiedelte Islamische Theologie muss neben den wissenschaftlichen Standards die inhaltlichen Voraussetzungen zur Akzeptanz unter den Muslimen erfüllen, den Erwartungen und Ansprüchen des muslimischen Alltagslebens entsprechen. Nur so – so möchte ich betonen – kann sie unter den Muslimen in Deutschland in ihrer Glaubwürdigkeit und Authentizität akzeptiert werden.

„Osnabrück bereitet Imam-Ausbildung vor“, lautete die Überschrift einer Pressemeldung, die Ende Februar 2010 in den Medien verbreitet wurde. Dieser Schritt markierte eine weitere Etappe auf dem Weg zur Beheimatung der Islamischen Theologie im akademischen Kontext. Seit 2007 gibt es am Standort Osnabrück zwei Lehrstühle, die sich der Ausbildung von muslimischen Religionslehrerinnen und -lehrern widmen. Erste Absolventinnen und Absolventen arbeiten bereits im niedersächsischen Schulversuch „Islamischer Religionsunterricht“ mit. Es steht außer Frage, dass diese Ausbildung durch die weiteren Entwicklungen an der Universität an Qualität gewinnen wird. Die bisher gelehrten theologischen Fachdisziplinen können davon nur profitieren, wenn die Lehrerinnen- und Lehrerbildung grundständig angelegt wird.

Um die inhaltliche Profilierung der Islamischen Theologie auch in einer interreligiös-dialogischen Ausrichtung gestalten zu können, bedarf es entsprechender interdisziplinärer und miteinander vernetzter Einrichtungen. An der Universität Osnabrück wurde daher im Jahre 2008 das *Zentrum für Interkulturelle Islamstudien (ZIIS)* gegründet, das diese notwendige Interdisziplinarität und Vernetzung unterschiedlicher wissenschaftlicher Bereiche und somit die angestrebte interreligiös-dialogische Ausrichtung der Islamischen Theologie gewährleistet.

Vor diesem Hintergrund kann ich selbstbewusst sagen, dass wir an der Universität Osnabrück auf die Etablierung dieses Instituts für Islamische Theologie ausgezeichnet vorbereitet sind. Dass dies keine unbegründete Behauptung ist, bestätigt auch das seit dem WS 2010/2011 laufende Programm der Imamweiterbildung, dessen erste Phase in drei Tagen mit der feierlichen Zertifikatsverleihung durch Ministerin Aygül Özkan endet und mit einer neuen Gruppe der Imame und Seelsorgerinnen in seine zweite Phase geht. Die Einrichtung der Studiengänge der Islamischen Theologie soll im Rahmen eines ordentlichen Bachelor- und nachfolgenden Masterstudiengangs zum WS 2012/2013 erfolgen.

Einige Worte seien mir hier noch gestattet zur ethnischen Herkunft der Mitarbeiterinnen und Mitarbeiter am ZIIS. Hier lehren, forschen und arbeiten als Professoren, wissenschaftliche Mitarbeiterinnen und Mitarbeiter, Doktorandinnen und Doktoranden, wissenschaftliche und studentische Hilfskräfte sowie Verwaltungskräfte insgesamt 12 Personen unterschiedlichster ethnischer Abstammung. Wir haben Mitarbeiterinnen und Mitarbeiter mit deutschen, saharisch-österreichisch, türkischen, kurdischen, bosnischen und arabischen Wurzeln im Team.

Gleichwohl kommen rund 65% aller Muslime in Deutschland ursprünglich aus der Türkei. Dies hat auch Auswirkungen auf unsere Arbeit. Wir sind international hervorragend vernetzt und arbeiten u.a. auch mit zahlreichen Theologen aus türkischen Universitäten zusammen. Hier seien nur folgende Theologische Fakultäten genannt, mit denen wir Erasmus-Abkommen haben: Marmara İlahiyat, Konya İlahiyat und Bursa İlahiyat. Auch heute befinden sich gerade drei Wissenschaftler von diesen Universitäten unter uns.

Diese bis hier geschilderten Entwicklungen lassen nur erahnen, an welchen Baustellen und in welchen Bereichen noch aufrichtig und respektvoll, zielgerichtet und strategisch, nachhaltig und konsequent gearbeitet werden muss. Staat und Mehrheitsgesellschaft müssen mehr Mut und guten Willen zur Akzeptanz des Islams und der Muslime im gesamtgesellschaftlichen Kontext zeigen. Andererseits dürfen sich auch die Muslime den Realitäten unserer Gesellschaft nicht verweigern. Zusammenfassend möchte ich im Hinblick auf die Etablierung der Islamischen Theologie an deutschen Universitäten abschließend festhalten: Als muslimische Europäer wollen wir von der deutschen Mehrheitsgesellschaft akzeptiert werden, als europäische Muslime wollen wir von den Muslimen sowohl in Deutschland als auch in den muslimischen Kernländern verstanden werden. Wir fordern eine Gleichberechtigung auf Augenhöhe ein und ich bin glücklich, Ihnen hier und jetzt sagen zu können, dass uns dies an dieser Universität bis dato weitestgehend glücklich gelungen ist.

» Heute ist ein
großer Tag der Freude
und Anerkennung
für uns. «

Islamic Theology at Osnabrück University

Thematic Introduction by Professor Dr. Bülent Uçar

Right Honourable Turkish President Gül,
Right Honourable Federal President Wulff,
Right Honourable Mayor Pistorius,
Right Honourable Minister Özkan,
Right Honourable Consul General Özçuhadar,
Dear Guests,

Welcome to Osnabrück University.

Today is a day of great joy and satisfaction for us. Mr. President, we are very grateful for your visit today, as it testifies to the importance and relevance of our work. With a total of seven professors, one of the largest Centres for Islamic Theology in Germany is currently in the process of being established. This development provides not just a recognition of our work, as the decision to employ resources in this manner enables the interests and needs of Germany's Muslim population to be better taken into account. That these developments have been possible at all is unfortunately not a foregone conclusion at a period of open Islamophobia and religiously motivated terror. Without the assistance of a range of different institutions and people, a centre of this nature would never have been possible. In this context, I would first like to thank a number of people for their support. While many deserve to be mentioned here, I would like to especially thank the following people: This project was first started under the leadership of Professor Peter Graf from the IMIS – the most distinguished *Institute for Migration Research and Intercultural Studies* in Germany – around ten years ago, initially as part of a BLK project. I would also like to thank the current director of the IMIS, Professor Andreas Pott, and his recently deceased predecessor, Professor Bommers, for their continued assistance in the period afterwards.

The foundation of an academic Centre for Islamic Theology was also supported throughout the entire period from the university's executive board. Especially Professor Rollinger, as president of the university, openly supported the foundation of our centre. He has always been willing to listen to our plans and has shown an unremitting interest in our work.

People engaged in Christian Theology have also shown us great respect and have supported our project from the outset. The name of Professor Arnulf von Scheliha must be mentioned

in this context. I would also like to especially thank our former dean, and current vice-president for courses of study and teaching, Professor Martina Blasberg-Kuhnke, together with her predecessor Professor Thomas Vogtherr. I am convinced that without their firm decision to promote and actively support the centre, much of what has been achieved would never have been possible. Many thanks for all your help!

The director of every department knows that nothing really works without the help of a good team. While I am unable to thank everybody here, I would like to quickly mention my colleague Professor Rauf Ceylan and most especially our longtime supportive employee Jörg Ballnus in the name of the other members of staff who have contributed to making the centre what it is today.

We have required external existence right from the beginning and have thankfully accepted all assistance granted to us. I honestly do not know if we would be standing where we are now without the personal engagement shown by Mr. Avni Altiner, the current director of the Lower Saxony Schura (the umbrella organisation for Muslims in Lower Saxony). I would like to thank all people who have assisted us in any way or form! And finally, I would like to thank the former First Minister of Lower Saxony, Christian Wulff, for his assistance and that of many other politicians and people actively involved in politics for their help and assistance.

Ladies and Gentlemen,

Right Honourable President Wulff and President Gül,

Islam is part of our country. It is a fact, that Islam, with more than four million believers in Germany, has become a societal reality. Nevertheless, Islam is perceived as a strange, foreign phenomenon, as the religion has mainly come to Germany as part of processes of labour migration which started in the 1960s. In the period following 9/11, Islam became portrayed as posing in some way a danger to Germany and integration problems were increasingly highlighted. The equally relevant social-political, educational and economic aspects were largely omitted from the contemporary discussion. This has now significantly changed following the decision of the German Council of Science and Humanities to recommend the foundation of a series of institutes for Islamic Theology. With this decision, it will now be possible to train prospective imams and Islamic theologians in Germany for the first time. In the same fashion, school pupils' entitlement to be taught about their own religion, a right which is anchored in the Basic Law, will be extended to Muslim children following a transitional period in which the lessons will be tested and teaching methods explored. In this sense, Lower Saxony leads the way among all German federal states, thanks not least to the decisive intervention of the current German President, and former First Minister of Lower Saxony, Christian Wulff.

While this is undoubtedly a positive development, it must not be forgotten that many mistakes were made in the approach taken towards the integration of migrants in Germany over a prolonged period of time. It was assumed for many years that the people who had come to Germany as labour migrants, most of whom were Muslims, were only temporarily in the country and would sooner or later return to their home countries. Against this background, the religion, the religious feelings and requirements of Muslims need to be taken seriously in the future, in order that solutions might be found to contemporary problems. Islam should consequently be seen as *enabling* and *promoting* contact between people, and not as a source of *irritation* in everyday contact. As regards German society as a whole, it is important that the religion's role in firstly providing Muslims with an identity, and secondly in boosting the integration of Muslims into German society, is recognised and acknowledged.

However, Muslims can only acquire an identity and be successfully integrated into German society if the conditions are created in which the Islamic religion becomes regarded as an integral part of German society. Put another way, these processes can only take place if faithful German Muslims perceive that their religion is accepted as part of the country's religious culture at the same time as the religion is accepted as such by non-Muslims. In this context, the German Conference on Islam and the German Council of Science and Humanities have correctly recognised that the successful integration of Muslims into German society can also be achieved by firmly anchoring the Islamic religion in the country's universities.

While the decision to open German universities to the Islamic religion is undoubtedly a positive one, many barriers must still be overcome. In a constitutional sense, the Islamic religion is still not officially recognised as a 'religious community' (i.e. a *Religionsgemeinschaft*) in the country. Until this situation changes, a series of temporary measures will have to be introduced when establishing Islamic Theology in German universities and when teaching Islamic Education in German schools. However, these temporary measures cannot and must not become permanent solutions. Both the German state and the various representatives of German Muslims need to continue to push for the formal recognition and institutionalisation of Islam as a 'religious community' as defined by the German Basic Law.

An organisation that has continued to press for the recognition and institutionalisation of Islam is the ethnically mixed umbrella association 'Schura Niedersachsen'. In addition, the

efforts recently undertaken by the DITIB organisation are also very welcome and are to be praised. We would furthermore like to express our deep gratitude to those organisations which have supported us since the beginning. Institutes specialising in Islamic Theology located at German universities must not just fulfil the necessary academic standards in order to be a success. The Islamic Theology taught and disseminated by these institutes will also – and this needs to be stressed – only be accepted as ‘authentic’ and ‘credible’ by the country’s Muslim population if it meets the requirements, needs and expectations of the country’s ‘ordinary’ Muslims.

“Osnabrück is preparing a training programme for imams” – this was the title of a press statement handed to the media in late February 2010. This step marked another stage on the road to the permanent anchoring of Islamic Theology in the German academic environment. At Osnabrück University, two chairs have existed since 2007 dedicated to teaching and training teachers for Islamic Education. The first successful participants of the training course are already employed as teachers for Islamic Education, a lesson that is currently being trialled in schools in the province of Lower Saxony. It is clear that the further developments at Osnabrück University will occasion an improvement in the quality of this training. The establishment of a basic course of study for teachers of Islamic Education can only be beneficial for the theological disciplines currently taught.

In order to tail the profile of Islamic Theology to the needs of an interreligious dialogue, appropriate interdisciplinary and highly networked structures are necessary. The Centre for Intercultural Islamic Studies (ZIIS) was thus formed in 2008 at Osnabrück University. As the centre provides the previously mentioned interdisciplinarity at the same time as enabling people working in different academic disciplines to cooperate and ‘network’ with each other, it guarantees that Islamic Theology at Osnabrück University is centred on interreligious dialogue.

In this context, I can thus confidently report that we are excellently prepared for the establishment of this Institute for Islamic Theology. The existence of a training programme for prospective imams, which was first taught in the winter semester 2010/2011, proves that this is not an unsubstantiated claim. The first phase of this ‘imam training programme’ concludes with the festive bestowal of certificates by the Minister Aygül Özkan in three days time, and the second phase begins with the arrival of a new group of imams and religious counsellors in the period thereafter. It will be possible to study Islamic Theology as part of regular bachelor and master degrees from the winter semester 2012/2013 onwards.

With your leave, I would like to briefly mention the ethnic background of the people employed at the Centre for Intercultural Islamic Studies (ZIIS). A variety of people with vastly different ethnic roots are engaged in teaching, researching and working in other fields at the centre. They are employed as professors, research assistants, PhD students, graduate and student assistants and in the administration. The centre employs people with German, Austrian-Saharan, Turkish, Kurdish, Bosnian and Arabian roots.

While the centre employs a multinational team, around 65% of all Muslims in Germany come originally from Turkey. This strongly impacts on our work. We have links with people and organisations all over the world, and cooperate with, amongst others, numerous theologians at Turkish universities. We have bilateral Erasmus agreements with the following theological faculties: Marmara İlahiyat, Konya İlahiyat and Bursa İlahiyat. Three scientists from these universities are currently present here.

The developments outlined here can only give a brief idea of the areas in which further progress needs to be made, and of the obstacles which are still to be overcome. This work must be carried out in a cordial, respectful, targeted and strategic fashion at all times. The German state and German society in general must show more courage and demonstrate the willingness to accept Islam and Muslims in all parts of society. At the same time, Muslims must not refuse to accept German society realities. Summarising, I would like to make a few final points in the context of the establishment of Islamic Theology as an independent discipline in German universities. As Muslim Europeans, we want to be accepted by the majority of German society, and as European Muslims, we want to be understood by Muslims in Germany and in the countries in which Muslims make up the majority of the population. We wish to be treated as equals and to have the chance to deal with people of other faiths and religious beliefs on an equal footing. I am pleased to be able that up until now, we have largely succeeded in these aims at this university.

» Today is a day
of great joy and
satisfaction for us. «

Osnabrück Üniversitesinde İslam İlahiyatı

Prof. Dr. Bülent Uçar'ın Takdim Konuşması

Sayın Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Gül Beyefendi,
Sayın Federal Almanya Cumhurbaşkanı Wulff Beyefendi,
Sayın Belediye Başkanı Pistorius Beyefendi,
Sayın Bakan Özkan Hanımefendi,
Sayın Başkonsolos Özçuhadar Beyefendi,
ve değerli misafirler,

Osnabrück Üniversitesi'ne hepiniz hoş geldiniz.

Bugün bizim için sevinç ve onur dolu büyük bir gündür.
Değerli Cumhurbaşkanlarımız,

Bugünkü ziyaretiniz, yapmış olduğumuz çalışmaların takdir edildiğinin bir göstergesidir. Bu sebeple sizlere teşekkür etmeyi bir borç biliyorum. Bu şehirde yedi kürsü ile Almanya'nın en büyük İslam Araştırmaları Merkezi oluşmaktadır. Bu, sadece bizim çalışmalarımızın hüsnükabul gördüğü anlamına gelmeyip aynı zamanda bu alanda yapılan yatırımların, Almanya'da yaşayan Müslümanların beklenti ve ihtiyaçlarının karşılamasına yönelik kararlılığı göstermektedir.

Dünyada İslam düşmanlığının ve dinî motifli terörün arttığı bir dönemde atılan bu adımlar, dikkate şayan ve üzerinde durulmaya değerdir. Elbette bazı kurum ve şahısların desteği olmasaydı böyle bir İslam Araştırmaları Merkezinin bu üniversitede kurulması mümkün olamazdı. Buna binaen huzurunuzda öncelikle bu kurum ve şahıslara şükranlarımı arz etmek isterim. Tabii burada anılmayı hak eden birçok isim bulunmakla birlikte, özellikle aşağıda zikredilecek şahıslarla yetinmek durumundayım.

Bu proje, yaklaşık on yıl önce, sayın Prof. Peter Graf önderliğinde IMIS – Almanya'nın en yetkin Göç Araştırma Merkezidir – çatısı altında bir BLK-Projesi (Federal yönetim ve eyaletler ortak komisyonu) kapsamında hayata geçirilmişti. Bu bağlamda devam eden destekleri için IMIS'in hali hazırda başkanlığını yapan sayın Prof. Andreas Pott'a ve kısa süre önce vefat eden selefi Prof. Bommers'e en içten dileklerle teşekkür ederim.

Akademik bir İslam Araştırmaları Merkezi kurulması projesi, üniversitemiz idaresi tarafından da daima destek görmüştür. Özellikle sayın rektörümüz Prof. Rollinger, bu konuyla bizzat kendisi sürekli ilgilenmiş, isteklerimize her zaman duyarlılık göstermiş ve desteklerini esirgememiştir.

Hristiyan İlahiyatına mensup akademisyenler de bu süreçte bizlere devamlı, dostça ve saygıyla eşlik ettiler. Bu bağlamda özellikle sayın Prof. Arnulf von Scheliha'nın ismini zikretmeden geçemeyeceğim. Yine burada özellikle eski dekanımız ve şu anda yüksek eğitim ve öğretimden sorumlu rektör yardımcımız olan sayın Prof. Martina Blasberg-Kuhnke Hanımefendiye ve kendisinin selevi Prof. Thomas Vogtherr'e teşekkür etmek istiyorum. Sanıyorum, kendilerinin bu kararlı tutumu olmasaydı çoğu çalışmalar yarı yolda kalmaya mahkûm olacaktı.

Bir kurum yöneten her idareci çok iyi bilir ki iyi bir ekibe sahip olmaksızın başarıya ulaşmak çok zordur. Bu bağlamda meslektaşım sayın Prof. Rauf Ceylan Beyi ve ekibimizdeki en kıdemli meslektaşımız Sayın Jörg Ballnus'u özellikle zikretmek istiyorum. Elbette burada isimleri geçmeyen diğer çalışma arkadaşlarım da bu oluşuma ciddi katkılarda bulunmuşlardır.

Başından beri çalışmalarımız sırasında üniversite dışı desteğe de ihtiyacımız vardı. Halen Aşağı Saksonya bölgesi Schura Derneği başkanı olan Avni Altuner Beyin kişisel girişimleri de, şu an ulaştığımız sonuca büyük katkı sağlamıştır. Son olarak da eski eyalet başbakanımız Sayın Christian Wulff'un şahsında siyaset alanında bizi destekleyen herkese şükranlarımı arz ederim.

Bayanlar ve baylar,

Sayın Cumhurbaşkanları,

İslam, ülkemizin bir parçasıdır. Toplumumuzda yaşayan dört milyondan fazla Müslüman ile İslam'ın artık toplumsal bir gerçeklik haline geldiği inkâr edilemez bir vakiydir. İslam, 1960'lı yıllardaki iş gücü göçü ile Almanya'ya girdiği için hâlâ yabancı bir fenomen olarak algılanmaktadır. 11 Eylül'den sonra İslam, siyasi arenada daha çok güvenlik ve entegrasyon sorunu olarak tartışma konusu yapılmıştır. Bu tartışmalarda konunun sosyal, pedagojik ve ekonomik boyutları göz ardı edilmiştir. Ancak Alman Bilim Kurulunun İslam İlahiyatı Enstitülerinin kurulmasına yönelik hazırladığı tavsiye bildirisinden sonra, bu algılama ciddi anlamda değişmiştir. Böylece ilk defa geleceğin imamları ve Müslüman ilahiyatçılarının Almanya'da yetiştirilmeleri imkânı doğmuştur. Aynı şekilde Alman Anayasasında temel haklar arasında sayılan ve öğrencilerin okullarda kendi dinlerini öğrenebilmelerine imkân sağlayan ilgili madde uyarınca İslam din dersleri de, belirli bir deneme ve araştırma döneminden sonra okullarda sunulmaya başlanacaktır. Eyaletimiz Aşağı Saksonya, bu konuda da, daha önce eyalet başbakanımız olan ve şu anki Cumhurbaşkanımız Christian Wulff'un kararlı girişimleriyle öncü konumdadır.

Her ne kadar bu gelişmeler bizleri sevindirir de, ülkemizde onlarca yıldır entegrasyon konusunda çok sayıda hata ve ihmallerin yapılmış olduğu gerçeğini de göz ardı etmemek gerekir. Daha düne kadar, iş göçü nedeniyle Almanya'ya gelen insanların – ki bunların çoğunluğu Müslüman işçilerden oluşmaktadır – burada sadece belirli bir zaman kalıp ardından ülkelerine geri dönecekleri beklentisi bulunmaktaydı. Ama vakı böyle olmamıştır. Gelecekte Müslümanların dinî duygu ve ihtiyaçlarının daha fazla ciddiye alınması ve bu konuda çözüm önerilerinin getirilmesi daha da gerekli olacaktır. Pratikte bu şu anlamaya gelmektedir: İslam rahatsızlık veren bir faktör olarak değil, insanlar arası birlikteliği pekiştiren bir bağ olarak görülmelidir. Almanya'nın toplumsal yapısı göz önünde bulundurulduğunda İslam, hem kimlik oluşturu bir unsur hem de entegrasyona ivme kazandıran bir dinamik olarak kabul edilmelidir.

Müslümanların sağlam bir kimlik oluşturabilmeleri ve başarılı bir şekilde toplumumuza entegre olabilmeleri için İslam'ın, kendi iç yapısıyla Almanya'nın dinî ve kültürel hayatının bir parçası olarak görülmesi ve bunun dıştan böyle kabul edilmesini sağlayan çerçevenin oluşturulması gerekiyor. Nitekim Alman-İslam Konferansı ve Bilim Kurumu da, Müslümanların başarılı bir şekilde entegrasyonun sağlanabilmesi için, İslam'ın Alman üniversitelerine dâhil edilmesi gerektiğini çok doğru bir şekilde tespit etmiş bulunmaktadır.

Ama bu yolda aşılması gereken daha başka engeller de bulunmaktadır. Şu anda Almanya'da İslam, henüz anayasal düzeyde dinî bir cemaat olarak tanınmış değildir. Bu durum böyle devam ettikçe, üniversitelerde İslam İlahiyatının kurumsallaşması ve okullarda İslam din derslerinin başlaması konusunda her zaman geçici çözümlerle yetinmek zorunda kalacağız. Ancak bu geçici çözümlerin kalıcı hale gelmemesi gerekir. Müslümanlar olarak ayrıcalık değil, eşitlikten başka bir şey istemiyoruz. Hem Alman Devletinin, hem de Müslümanların Almanya'daki dinî temsilcilerinin, bu hususta daha fazla gayret gösterip İslam Dininin nihayetinde anayasal düzeyde bir dinî cemaat olarak tanınmasını ve kurumsallaşmasını sağlamaları gerekmektedir.

Bu konuda Müslümanların Aşağı Saksonya'daki eyalet temsilcisi "Schura Niedersachsen" derneği çok büyük mesafe kat etmiş görünmektedir. DİTİB'in bu konudaki olumlu tutumu da çok sevindiricidir. Bu vesileyle bizleri başından beri destekleyen kurumlara buradan özellikle tekrar teşekkür etmek isterim.

Alman üniversitelerinde okutulan İslam İlahiyatının, ilmî standartları taşımasının yanında, içerik olarak da Müslümanların kabulünü sağlayabilecek şartlara sahip olması gerekir. Ancak bu şekilde olursa – bunu özellikle vurguluyorum – Almanya'daki Müslümanlar tarafından inandırıcı ve makbul görülür.

Şubat 2010'un sonunda medyada yayımlanan bir haberin başlığı "Osnabrück İmam-

Eğitimi hazırlıyor” idi. Bu adım İslam İlahiyatının akademik bağlamda yürütülmesine yönelik önemli bir merhaleyi temsil ediyordu.

2007’den beri Osnabrück Üniversitesinde İslam din dersi öğretmenleri yetiştirmek üzere iki kürsü bulunmaktadır. İlk mezunlar Aşağı Saksonya eyaletindeki “İslam Din Dersi Projesi” kapsamında öğretmen olarak görev yapıyorlar. Hiç kuşku yok ki bu son gelişmeler sayesinde, İslam din dersi öğretmenliği eğitiminde de kalite çok ciddi şekilde yükselecektir.

İslam İlahiyatının içeriğini ayrıca dinler arası diyalog bağlamında tasarlamak için, disiplinler arası birbirleriyle bağlantılı olan kurumlara da ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaca binaen Osnabrück Üniversitesinde 2008 yılında Kültürlerarası İslam Araştırmaları Merkezi (ZIIS) kuruldu. Bu merkez, İslam İlahiyatının, sözü edilen disiplinler, dinler arası perspektif ve diyalog bağlamında bir boyut ile de araştırılmasını sağlamaktadır.

Bu mevcut duruma istinaden gururla iddia edebilirim ki, biz Osnabrück Üniversitesi olarak, İslam İlahiyatı Enstitüsünün kurulması için son derece hazırlıklıyız. Bunun içi boş bir iddiadan ibaret olmadığını, 2010/11 akademik eğitim döneminden beri devam eden imamlara yönelik destek eğitimi programımız kanıtlamaktadır. Bu programın ilk ayağı, üç gün sonra gerçekleşecek olan ve Bakan Aygül Özkan Hanımefendinin de katılacağı diploma töreni ile sona erecek ve yeni bir grup imam ve manevi rehber adaylarıyla ikinci eğitim yılına başlayacaktır. İslam İlahiyatı Bölümünün açılması ise, lisans ve master bölümleriyle birlikte 2012/13 akademik döneminde gerçekleşecektir.

Enstitümüzde çalışan personelimizin etnik kökenleri hakkında da izninize bir kaç kelime sarf etmek istiyorum. Burada öğretim, araştırma ve diğer faaliyet alanlarında, profesörler, asistanlar, doktora öğrencileri, yardımcı asistanlar ve sekreterler olmak üzere toplam 12 personel çalışmaktadır. Bu 12 kişinin etnik olarak dağılımı çok çeşitlilik arz etmektedir. Nitekim içlerinde Alman, Sahara-Avusturya, Türk, Kürt, Bosna ve Arap kökenli uzmanlarımız bulunmaktadır.

Bununla birlikte Almanya’da yaşayan Müslümanların yüzde 65’i Türkiye kökenlidir. Bu olguyu da çalışmalarımızda göz önünde bulunduruyoruz. Bölümümüzün uluslararası düzeyde de dikkat çekici bağlantıları mevcuttur ve bölümümüz özellikle Türkiye üniversitelerindeki birçok ilahiyatçılarla ortak projeler yürütmektedir. Bu bağlamda üniversitemiz ile Erasmus anlaşması bulunan İlahiyat Fakültelerini şu şekilde sayabiliriz: Marmara İlahiyat, Konya İlahiyat ve Bursa İlahiyat. Bugün de bu üniversitelerden üç bilim adamı aramızda bulunuyor.

Şu ana kadar anlatılan gelişmeler, daha hangi alanlarda samimi, saygılı, kararlı, stratejik ve kalıcı adımların atılması gerektiğini bizlere göstermektedir. Alman Devleti ve toplumunun, İslam’ın ve Müslümanların toplumsal düzeyde kabul görmesine yönelik daha fazla cesaret ve iyi niyet göstermesi gerekiyor. Diğer yandan Müslümanların da kendilerini toplumsal gerçeklikten soyutlamamaları gerekiyor.

Sonuç olarak İslam İlahiyatının Alman üniversitelerindeki oluşumu hakkında kısaca şunları söylemek isterim: Müslüman Avrupalılar olarak, Alman toplumunun bizi kabul etmesini talep ediyoruz. Avrupalı Müslümanlar olarak da, Almanya’daki ve diğer ülkelerdeki Müslümanların bizi anlamalarını bekliyoruz. Biz ayrıcalıktan uzak, aynı seviyede eşit muamele talep ediyoruz. Ve şu an bunun genel olarak üniversitemizde gerçekleştiğini sizlere burada söylemekten mutluluk duyuyorum.

» Bugün bizim için
sevinç ve onur dolu
büyük bir gündür. «

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Universität
Osnabrück

Unive
Osnabrück

Rede des deutschen Bundespräsidenten

a.D. Christian Wulff

Sehr geehrter Herr Staatspräsident Gül,
sehr geehrter Herr Präsident Rollinger und Herr Professor Uçar,
sehr geehrte Damen und Herren,

ich möchte zu dem Thema, das uns heute zusammenführt drei Bemerkungen machen, bevor ich dann das Wort dem türkischen Staatspräsidenten übergebe.

Es gibt in Deutschland inzwischen vier Zentren für Islamische Theologie: Tübingen und Münster/Osnabrück haben eine gute Ausgangsbasis, die von externen Gutachtern mehrfach bestätigt worden ist. Und auch Frankfurt/Gießen und Erlangen-Nürnberg haben sich bezüglich des Themas Islam etabliert. Der Dialog zwischen den Religionen ist für das Zusammenleben in einer Gesellschaft und für die Kommunikation mit anderen Gesellschaften, anderen Ländern, anderen Kulturen, anderen Völkern von überragender Bedeutung und deshalb habe ich mich immer dafür eingesetzt, dass wir die Islamische Theologie in Deutschland – auch angesichts der Zahl der Muslime in unserem Land – etablieren.

Deutschland ist sehr stolz darauf, ein Land der Wissenschaften zu sein, und wir dürfen das durchaus auch sagen. Es ist gerade eine Veröffentlichung eines britischen Autors mit dem Titel *Der deutsche Genius* in Deutschland in den Buchhandel gekommen, in dem belegt wird, in welchen Wissenschaftsgebieten gerade an deutschen Universitäten Großes erforscht wird bzw. bereits Großes an Beiträgen für die Menschheit geleistet worden ist. So mancher weiß: Deutschland galt als Apotheke der Welt; das Deutsche war die Sprache der Medizin, und an dieser Stelle möchte ich darauf hinweisen, dass Deutschland weltweit das Land mit den längsten und umfassendsten Erfahrungen mit der Theologie in der Wissenschaft ist.

Religionen müssen sich vermitteln, sie müssen sich selbst reflektieren, sie müssen sich kritischen Auseinandersetzungen auch innerhalb der Wissenschaft stellen. Und gerade deutsche Universitäten sind sehr geeignet, auch Islamische Theologie zu betreiben und zu vermitteln und ich wünsche mir, dass die von Professor Uçar eingangs sehr gut beschriebenen Herausforderungen, wie zum Beispiel der uns manchmal fehlenden Ansprechpartner, gelöst werden und dass wir mithin Strukturen erhalten, die uns die Weiterentwicklung der Islamischen Theologie ermöglichen.

Die letzte Bemerkung betrifft meine eigene Motivation, mich dieser Thematik zuzuwenden. Ich habe als Bundespräsident an der Ordination von Rabbinern teilgenommen, übermorgen habe ich den Heiligen Vater zu Gast und heute bin ich hier bei der Islamischen Theologie an der Universität Osnabrück. Ich sehe die Welt in einem großen Zustand der Unruhe. Wenn man nach Nordafrika und dem dortigen Aufbruch schaut, wenn man nach Vorderasien blickt, den Mittleren Osten, nach Nahost insgesamt, auch auf andere Stellen der Welt, dann spürt man, dass der Augsburger Religionsfrieden in Deutschland, dass der Westfälische Frieden mit der Konkretisierung der Religions-, Glaubens- und Gewissensfreiheit, besiegelt hier in Münster und Osnabrück 1648, bis heute nicht erreicht ist. Und wenn wir in Deutschland versuchen, angemessen – vielleicht sogar vorbildhaft – mit Minderheiten umzugehen, dann können wir umso glaubhafter dafür eintreten, dass auch andernorts dementsprechend mit Minderheiten umgegangen wird. Ich sehe auch die Situation von verfolgten Juden in der Welt. Ich sehe sie gelegentlich von Muslimen in der Welt. Ich sehe sie vor allem von Christen in der Welt, wenn ich in den Irak, Iran, nach Pakistan, in Teile Indiens und andere Länder der Welt schaue. Und deswegen verbindet meinen Freund Abdullah Gül, als Staatspräsident der Türkei, und mich dieses ständige Gespräch darüber, wie es den türkischstämmigen und den türkischen Muslimen hierzulande und wie es beispielsweise den Christen – den orthodoxen Christen – in der Türkei geht. Und Sie wissen, es ist dort in den letzten Monaten Wesentliches entschieden worden. So wurden unter anderem Eigentümer religiöser Stiftungen, die in den 1930er Jahren verstaatlicht wurden, an Minderheiten zurückgegeben, um Letztere zu entschädigen. Wir befinden uns auch bezüglich anderer Fragen im Gespräch: Zu nennen sind hier beispielsweise das syrisch-orthodoxe Kloster Mor Gabriel oder die Priesterausbildung für die griechisch-orthodoxe Kirche auf der vor Istanbul gelegenen Insel Heybeliada. Dies alles begründet einen ständigen Austausch, aber wir können neben dem Fordern von anderen etwas fördern bei uns, was den Austausch der Religionen und Kulturen betrifft, und ich glaube, dass wir somit wirklich Gutes, um nicht zu sagen, Großes tun, und danke der Universität, dass sie hierbei mithilft. Und ich freue mich, dass nun Staatspräsident Gül zu uns sprechen wird, und wir anschließend noch Gelegenheit haben, mit den Akteuren, den eigentlichen Verantwortlichen der Islamischen Theologie, zu sprechen. Vielen Dank!

Speech Held by the Former German President

Christian Wulff

Right Honourable President Gül,
Right Honourable President Rollinger,
Right Honourable Professor Uçar,
Ladies and Gentlemen,

I would like to comment on three aspects of the issue that has brought us together today, before handing over to the Turkish President.

Four Centres for Islamic Theology have been founded in Germany in the last few years. Of these four, Tübingen and Münster/Osnabrück have put solid foundations in place for the further development of Islamic Theology as an academic discipline, something which has been confirmed on a frequent basis by external experts. In addition, centres engaging in a detailed examination of different aspects of the Islamic religion have been established in Frankfurt/Gießen and Erlangen-Nürnberg. The dialogue between different religions is vitally important in order to preserve societal cohesion and in order to improve the communication between different societies, different countries, different cultures and different peoples. In this context and given the number of Muslims living in Germany, I have always made every effort to promote and support the establishment and anchoring of Islamic Theology as an academic discipline in the country.

We can say without having a guilty conscience that Germany is very proud to be a country of science. A British author has recently published a book in Germany entitled *The German Genius*. In this work, the author outlines the academic fields in which German universities are currently engaged in research and draws attention to the significant contributions which German scientists have made for humanity. Some of you may know that Germany used to be thought of as the 'world's pharmacy', as German was the language of medical science. In this context, I would like to point out that Germany is the country that has longest and most comprehensive experiences with theology as an academic discipline.

All religions must actively seek contact with people, be able to engage in processes of self-reflection and also be prepared to be examined and questioned by academia. German universities in particular are very interested in developing Islamic Theology as an academic discipline. Against this backdrop, I hope that the challenges described by Professor Uçar in his introductory comments, such as the lack of contact persons, can be resolved and that structures can be developed which enable the expansion of Islamic Theology as an academic discipline.

The last of the three aspects is one of the reasons why I have decided to turn my attention to this issue. As President of the Federal Republic of Germany, I have participated in the ordination of Rabbis, will play host to the Holy Father in two days time and currently find myself at the department of Islamic Theology of Osnabrück University. The world is in a state of deep unrest. If you look towards North Africa and observe the events taking place there, if you look towards Western Asia and the Middle East, and towards other parts of the world, you can in many ways sense that the aims of the Peace of Augsburg and the Peace of Westphalia, a treaty signed here in Osnabrück and Münster in 1648 which concretised the freedom of religion, faith, conscience and creed, have still not been achieved. Moreover, our attempts to encourage states to treat ethnic minorities in a correct and humane fashion will be more credible if we ourselves make every attempt to treat minorities in an appropriate and – perhaps better – an exemplary fashion. Observing the events taking place in the world, I can see how Jews are subjected to persecution in all parts of the world, and occasionally how Muslims suffer from persecution. In addition, I can also see how Christians in particular are suffering from persecution in Irak, Iran, Pakistan, in parts of India and in other parts of the world. These religious tensions have prompted my friend Abdullah Gül as President of Turkey, and the speaker to engage in an ongoing discussion about situation of the population of Turkish descent and of the Turkish Muslims here in Germany on the one hand, and the situation of the Christian – that is the Orthodox Christian – population in Turkey on the other. As you know, a number of important decisions have been taken over the course of the last few months. One of the most important of these is the decision to return property belonging to religious foundations, which had been confiscated by the government during the 1930s, to minority groupings as a form of compensation for their losses. Other issues that are currently being discussed include the Syriac Orthodox Mor Gabriel Monastery and the training programme for Greek Orthodox priests on the island of Heybeliada, which is located near to Istanbul. This all testifies to an ongoing interaction and exchange between our two countries. However, at the same time as expecting improvements in other countries, we can also aim to foster interreligious and intercultural dialogue and contact here in Germany. By promoting dialogue and contact of this nature with the help of the university we are in my view indeed taking a large, if not a huge step forward. I am delighted that President Gül will now speak to us and that we will subsequently have the chance to talk to some of the people actively involved in Islamic Theology, that is, the people who are in reality responsible for the development of the discipline. Many thanks!

Almanya Eski Cumhurbaşkanının konuşması

Christian Wulff

Türkiye Cumhurbaşkanı Sayın Gül,
Osnabrück Üniversitesi Rektörü Sayın Rollinger
ve öğretim üyesi Sayın Prof. Dr. Bülent Uçar,
Sayın konuklar,

Sözü Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'na vermeden önce, bugün burada toplanmamızı sağlayan konu ile ilgili üç hususa dikkat çekmek istiyorum.

Almanya'da şu an itibarıyla dört tane İslam İlahiyatı Merkezi mevcuttur. Bunlardan Tübingen ve Münster/Osnabrück'ün sağlam zeminlere sahip oldukları bağımsız bilirkişi raporlarında defalarca teyid edilmiştir. Frankfurt/Gießen ve Erlangen/Nürnberg de İslam konusunu ele almışlardır. Dinler arası diyalog; bir toplumda birlikte yaşamak ve farklı toplumlarla, ülkelerle, kültürlerle, halklarla iletişime geçmek için büyük bir anlam ifade etmektedir. Bu yüzden ben, Almanya'da yaşayan Müslümanların sayılarını da göz önünde bulundurarak, İslam İlahiyatı Bölümleri kurmamız hususunda ısrarcı davrandım.

Almanya, "Bilimler Ülkesi" sıfatını aldığı için gururludur ve biz bunu her platformda dile getirmeliyiz. İngiliz bir yazarın *Alman Dehası* isimli, Alman üniversitelerinin hangi bilimsel alanlarda araştırmalar yaptıklarını, daha doğrusu insanlığa nasıl büyük katkı sağladıklarını kanıtlayan kitabı kitapçıların raflarını henüz süslemeye başlamıştır. Bilenler vardır: Almanya dünyanın eczanesi olarak bilinirdi, tıp dili Almanca idi ve bu noktada Almanya'nın ilahiyat biliminde de dünya ülkeleri arasında en köklü ve kapsamlı deneyimlere sahip olduğuna işaret etmek isterim.

Dinler kendi aralarında iletişim kurma, birbirlerine ayna olma görevini üstlenmeli ve de ilmi sınırlar içinde eleştirel tartışmalara açık olmalıydılar. Alman üniversiteleri İslam İlahiyatı üzerine çalışmalar yapmaya çok yatkındırlar ve ben, Profesör Uçar'ın başlangıçta arz ettiği muhatap sorunu gibi çözülmesi gereken meselelerin bir çözüme kavuşmasını ve dolayısıyla bizim İslam İlahiyatının gelişmesini mümkün kılan yeni yapılara sahip olmamızı arzu etmekteyim.

Son olarak beni bu konuya yönelten aslı saikten bahsetmek istiyorum. Cumhurbaşkanı olarak ben Hahamlar Kuruluna katıldım, yarından sonra Kutsal Papa'yı ağırlayacağım ve bugün Osnabrück Üniversitesinde İslam İlahiyatı Bölümündeyim. Ben dünyayı büyük bir huzursuzluk içinde görüyorum. Kuzey Afrika'ya ve oradaki harekete bakıldığında, Batı Asya'ya göz atıldığında, Orta Doğu, Yakın Doğu derinlemesine incelendiğinde ve dünyanın başka yerlerine bakıldığında; Almanya'da yapılan Augsburg Din Barışına ve 1648'de Münster ve Osnabrück'te imzalanan ve din, inanç ve düşünce özgürlüğünü koruma altına alan Westfalya Barışına bugün bile erişilemediği hissedilecektir. Ve biz Almanya'da azınlıklarla makul, belki de örnek teşkil edecek şekilde bir ilişki kuruyorsak bunun başka yerlerde de gerçekleşebileceğini savunabiliriz. Ben dünyada zulüm gören Yahudilerin durumlarını da böyle görüyorum. Irak'a, İran'a, Pakistan'a, Hindistan'ın bazı bölgelerine ve dünyanın başka ülkelerine baktığımda özellikle Hristiyanların uğradıkları zulümleri görüyorum. Bu bitmek bilmeyen dinî gerilimler Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı arkadaşım Abdullah Gül'ü ve beni bir yandan buradaki Türk asıllı Müslümanların sorunları ve diğer yandan da Türkiye'deki Ortodoks Hristiyanların sorunlarının çözümünü noktasında aktif rol almaya sevk etmiştir. Bildiğiniz gibi orada son aylarda yeni bir karar alındı. 1930'lu yıllarda hazineye bağlanan dinî cemaatlere ve vakıflara ait gayrimenkuller azınlıklara iade edildi.

Biz burada başka soruları da ele aldık ki bunlardan ikisi şunlardır: Süryani-Ortodoks Manastırı Mor Gabriel, İstanbul Heybeliada'daki Rum-Ortodoks Kilisesine ait Ruhban Okulu. Bu görüşmelerin hepsi sürekli bir etkileşim sağlayacak, fakat biz dinlerin ve kültürlerin etkileşimiyle ilgili konularda birbirimizden bazı şeyler talep etmenin yanı sıra birbirimizi teşvik de edeceğiz ve ben bu şekilde gerçekten ulvî bir amaca hizmet ettiğimize inanıyor ve Osnabrück Üniversitesine verdiği destekten dolayı Sayın Cumhurbaşkanı'na teşekkür ediyorum.

Şimdi Abdullah Gül'ün konuşmasını dinleyecek olmam ve ardından İslam İlahiyatının fiilî sorumluluğunu üstlenmiş değerli akademisyenlerle görüşme imkânı bulacak olmam beni son derece memnun ediyor.

Deutsche Übersetzung

der Rede des türkischen
Staatspräsidenten
Abdullah Gül

Sehr geehrter Herr Bundespräsident Wulff,
sehr geehrte Gäste,
sehr geehrte Lehrkräfte,

ich darf Sie recht herzlich begrüßen und möchte mich zunächst einmal für die entgegengebrachte Solidarität des Herrn Bundespräsidenten hinsichtlich des verabscheuungswürdigen Bombenanschlags in Ankara bedanken.

Ich freue mich sehr, dass ich im Rahmen meines Besuches in Deutschland die Geburts- und Heimatstadt des Bundespräsidenten und ferner die Universität, an welcher er studiert hat und an der sich auch das Zentrum für Interkulturelle Islamstudien befindet, kennenlernen und hier bei dieser Zusammenkunft eine Rede halten darf - vor allem, weil ich bereits vor meiner Ankunft sehr viel Schönes über dieses Zentrum gehört habe.

Wie Herr Bundespräsident in seiner Rede ausgeführt hat, hat Deutschland in den Wissenschaften herausragende Wissenschaftler hervorgebracht und in zahlreichen Gebieten sind bedeutende Erfolge erzielt worden. Aber auch im Hinblick auf die Theologie wurde viel geleistet. Zudem gibt es zahlreiche bedeutende Wissenschaftler, die in der Vergangenheit ihre objektiven Ansichten über den Islam dargelegt und diesbezügliche Forschungen betrieben haben.

Ich begrüße es sehr, dass die Universität aus einem neuen Verantwortungsgefühl heraus sowohl im Hinblick auf die Islamforschung als auch auf die Ausbildung muslimischer Religionslehrkräfte und Experten ebendiese Verantwortung übernimmt, ein solches Zentrum zu eröffnen, aufzubauen und an diesem Ort geschätzte Wissenschaftler zusammenbringt. Hierzu gratuliere ich Ihnen herzlich.

Ich weiß, dass hierbei die Unterstützung des Herrn Bundespräsidenten von großer Bedeutung war. In seiner Amtszeit als Ministerpräsident des Landes Niedersachsen hat er diesbezüglich großes Interesse gezeigt. Es ist uns bewusst, dass im deutschen Grundgesetz die Grenzen für den Religionsunterricht und die Religionsfreiheit sehr weit gefasst sind. Trotzdem war in diesem Rahmen die Umsetzung einer Praxis des Islamunterrichts bisher nicht möglich. Es freut mich ganz besonders zu sehen, dass diese – auch resultierend aus dem Interesse und der Unterstützung des Herrn Bundespräsidenten – nun aufgenommen werden konnte.

Sehr geehrter Herr Bundespräsident, Sie haben in Ihrer Rede anlässlich des 20. Jahrestages der deutschen Einheit eine in Deutschland bestehende Tatsache deutlich zum Ausdruck gebracht. Sie sagten: „Aber der Islam gehört inzwischen auch zu Deutschland“. Denn hierzulande leben circa vier Millionen Muslime und ein großer Teil von ihnen sind deutsche Staatsbürger, also *Ihre* Staatsbürger. Sie geben bei den Wahlen ihre Stimme ab. Sie empfinden diesem Land gegenüber Loyalität. Daher drücken Ihre Worte nunmehr eine Tatsache aus.

Es versteht sich von selbst, dass die Religionsfreiheit ein wichtiger Pfeiler der Grundrechte und Grundfreiheiten ist. Sie ist ein universell gültiger Wert – gleichgültig wo und um welche Religion es sich handelt. Meiner Auffassung nach ist es in diesem Zusammenhang zweifellos wichtig, dass auch den Muslimen in Deutschland die Möglichkeit gegeben wird und ein dahingehendes Verantwortungsbewusstsein besteht, dass sie ihren Glauben und ihre Religion besser kennenlernen und dies auch ihren Kindern vermitteln können. Denn wenn es keine Einrichtungen gibt, die diese Menschen anleiten, können sie Falsches aus den falschen Quellen lernen und einen anderen Weg einschlagen. Vor diesem Hintergrund war es für Deutschland unverzichtbar, ein Vorhaben zu initiieren und sicherzustellen, das die Lehre des wahren und reinen Islams sowohl auf wissenschaftlicher als auch auf pädagogischer Ebene ermöglicht. Es freut mich sehr, dass dies an der von Ihnen besuchten Universität realisiert wird.

Vor allem jedoch ist dies von Bedeutung: Die Menschen sollten ihren Glauben, ihre Religion erlernen und wahren. Aber sie sollten auch dieselbe Sprache sprechen und glücklich sein in dem Land, in dem sie leben, ihren Beitrag leisten und auf dieses Land stolz sein. Und so bin ich überzeugt davon, dass es wichtig ist, dass jeder die deutsche Sprache erlernt, den Islam sowie die deutsche Sprache kennt und die Möglichkeit hat, den Islam auf Deutsch vermittelt zu bekommen. Denn wir glauben daran, dass der Islam universell ist. Dass er keiner bestimmten Ethnie, keiner bestimmten Region, keiner bestimmten Sprache vorbehalten ist. Wichtig ist, dass sichergestellt wird, dass Menschen, die an eine Religion glauben, wie z.B. Muslime an den Islam, ihre Religion ausüben können und gleichzeitig, ungeachtet dessen, in welcher Gesellschaft sie leben, die Sprache dieser Gesellschaft sprechen und somit aktiv am Leben teilnehmen. Dies schafft einerseits Glück und Wohlstand für die Menschen und sichert andererseits den Frieden in den Ländern. Daher begrüße ich die hiesigen Entwicklungen umso mehr. Und ich gratuliere all jenen, die hierzu beigetragen haben.

An dieser Stelle möchte ich darauf hinweisen, dass die gesamte akademische Welt der Türkei und insbesondere das Amt für Religiöse Angelegenheiten der Türkei und die Theologischen Fakultäten Sie nach Kräften unterstützen werden. Ich bin überzeugt, dass die gegenseitige Unterstützung von großem Nutzen sein wird.

Noch einmal gratuliere ich dem verehrten Herrn Rektor Prof. Dr. Rollinger und dem Inhaber des Lehrstuhls für Islamische Religionspädagogik, Herrn Prof. Dr. Bülent Uçar, und wünsche Ihnen viel Erfolg!

English Translation

of the Speech Made by the Turkish President, Abdullah Gül

Excellency President Wulff,
Distinguished Guests and Academicians,

First of all, I would like to express my pleasure of addressing you today and thank the German President for the solidarity he has shown in face of the horrific bomb attack in Ankara.

In the framework of my trip, I am delighted to be able to visit also Osnabrück which is the city of birth of President Wulff, furthermore I am very pleased to visit this University which President Wulff had graduated and to be in this gathering that is realized in the Centre for Islamic Studies which has been established within this University. I have heard many positive comments about this Centre before visiting today.

As President Wulff has already mentioned in his speech, Germany has raised many outstanding scientists in various academic disciplines and success has been achieved in different branches of science. Many valuable works have also been produced in the discipline of theology. In the past, there were many distinguished academicians who had very objective views and studies on Islam, as well.

I am very pleased that this University has established this Centre in order to realize studies on Islamic religion and also train the teachers and relevant staff who will teach Islam, with a new sense of responsibility. I am also very glad that this University has gathered together distinguished academicians, whom I would like to congratulate, for this Centre.

I am aware that support of the President Wulff has been crucial for this Centre and that he greatly contributed to its development while he was Prime Minister of the Land of Lower Saxony.

Indeed, we know that the German constitution guarantees religious freedom and the learning of religion. Nevertheless, it was not so possible in practice till today to teach the Islamic religion. It is a great pleasure observing that thanks to the interest and support of President Wulff there is an improvement in this sense.

Mr. President, you pointed out a reality in Germany during a speech which you delivered as part of an event to mark the 20th anniversary of German reunification – that “Islam is also a religion of Germany” as around four million Muslims live here, in this country and a large proportion of these Muslims are German citizens, i.e. they are your citizens. These citizens vote in the elections and are loyal to Germany. Therefore, your words, in fact, are the expression of a reality.

The freedom of religion is clearly and indisputably one of the basic rights and freedoms which are enjoyed by all people. The freedom to belong to a religion is thus a value that is universally valid, irrespective of where one is in the world and of the religion to which one adheres. It is thus my belief that people should take responsibility for their own actions and that Muslims living in Germany should be able to teach their children about their religion and their faith, and to continue to educate themselves in this regard. This is because the absence of institutions capable of pointing children in the right direction can result in these children receiving information from the wrong sources and consequently losing their ways in life. In this context, it was nearly inevitable to begin a study and to create an opportunity for teaching a ‘pure’ and ‘authentic’ form of the Islamic religion in an appropriately educative, didactic and academic fashion. Mr. President, I am truly delighted that this is taking place at your university.

The following aspect seems to me to be highly pertinent: People should be happy and contribute to and be proud of the country in which they live through learning and preserving their own faith and religion, and also using the same language that is spoken in their country of residence. In this regard, I attach importance that German should be learnt by everybody, Muslims in this land should learn both Islam and German language, and also they can teach Islam in German language, as well. As we believe that Islam is universal. This religion is not restricted to a specific race or a specific geography and is definitely not restricted to one particular language.

It is crucial that believers of a religion, such as adherents of the Islamic religion are able to fulfill their basic religious responsibilities. On the other hand, the same people should also make every effort to learn the language spoken in the country in which they live and to make an active contribution to that country’s society. This certainly makes people happy and the country becomes wealthier and the social peace is strengthened.

I am consequently truly delighted that progress is being made in this direction at Osnabrück University, and I would like to congratulate everybody who has contributed to this Project. In this context, I would like to express that all academic circles, theological faculties in Turkey, and particularly the Presidency of Religious Affairs of the Republic of Turkey will be in close solidarity with You. I am sure that it will turn out to be an extremely fruitful cooperation.

I would like to reiterate my congratulations to first of all to You, Excellency President Wulff, to the Rector of Osnabrück University, Professor Dr. Mr. Claus Rollinger, and to the Chair of this Centre at Osnabrück University, Professor Dr. Mr. Bülent Uçar. I would also like to wish them success in their works.

Türkiye Cumhuriyeti

Cumhurbaşkanı
Abdullah Gül'ün Konuşması

Sayın Cumhurbaşkanı Wulff,
Değerli misafirler,
Değerli öğretim üyeleri,

Öncelikle hepinizi sevgiyle selamlıyorum ve hemen sözlerimin başında Ankara'daki menfur saldırı karşısında bizlere gösterdikleri dayanışmadan dolayı Sayın Cumhurbaşkanına teşekkür ediyorum.

Bu gezimin çerçevesi içerisinde Sayın Cumhurbaşkanının doğduğu ve büyüdüğü şehir olan Osnabrück'ü ve ayrıca kendisinin de mezun olduğu bu üniversiteyi ziyaret ediyor olmaktan ve bu üniversitenin içinde kurulan İslam Araştırmaları Merkezi'ndeki bu buluşmada benim de yer almış olmamdan ve bu konuşmayı yapıyor olmaktan da büyük bir memnuniyet duyuyorum. Çünkü buraya gelmeden önce bu merkezle ilgili çok güzel şeyler duymuştum.

Sayın Cumhurbaşkanının biraz önce konuşmasında ifade ettiği gibi, Almanya bilim alanında birçok büyük bilim adamı yetiştirmiştir. Almanya'nın birçok bilim dallarında büyük başarıları vardır. İlahiyat konusunda da gerçekten çok eser verilmiştir. İslam Dini üzerinde de çok objektif görüşleri ve araştırmaları olan çok değerli ilim adamları vardır geçmişte.

Bu üniversitenin yeni bir sorumluluk duygusu içerisinde İslam Dini üzerinde hem araştırmalar yapmak hem de İslam Dinini öğretecek öğretmenleri ve elemanları yetiştirme konusunda sorumluluk üstlenip böyle bir çalışmayı başlatmasından, bu merkezi kurmasından ve buraya değerli ilim adamları toplamasından da gerçekten büyük bir memnuniyet duyuyorum ve hepsini tebrik ediyorum.

Burada değerli Cumhurbaşkanının desteğinin çok önemli olduğunu biliyorum. Kendisi Aşağı Saksonya'nın Başbakanı iken bu konulara çok ilgi göstermişti. Aslında Alman Anayasasının, dinin öğretilmesi ve din özgürlüğü ile ilgili en geniş sınırı çizdiğini biliyoruz. Buna rağmen bu çerçevede İslam Dininin öğretilmesinin pratiğe geçmesi şimdiye kadar pek mümkün olmamıştı. Ancak kendilerinin bu konudaki ilgileri ve alakaları neticesinde bunun da başladığını görmekten gerçekten büyük bir mutluluk duyuyorum.

Sayın Cumhurbaşkanı, siz Almanya'daki bir gerçeği Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesinin 20. yıldönümünde yaptığınız konuşmada açıkça ifade ettiniz. “*İslam da Almanya'nın bir dinidir*” dediniz. Çünkü burada dört milyona yakın Müslüman yaşıyor ve bunların önemli bir kısmı Alman vatandaşı, yani sizin vatandaşlarınız. Seçimlerde oy kullanıyorlar. Bu ülkeye sadakatleri var. Dolayısıyla bu sözünüz aslında bir gerçeğin ifadesiydi.

Temel hak ve özgürlüklerin önemli ayaklarından birisi de tabii ki din özgürlüğüdür. Bu hangi dine ilişkin olursa olsun ve nerede olursa olsun geçerli olan evrensel bir anlayıştır. Bu çerçevede şüphesiz ki, Almanya'daki Müslümanların da kendi dinlerini ve inançlarını hem kendilerinin daha iyi öğrenebilmeleri hem de çocuklarına öğretebilmeleri için kendilerine imkân sunulması ve bu yönde sorumlulukların hissedilmesinin önemli olduğu kanatindeyim. Eğer bu insanlara önderlik edecek kurumlar mevcut olmazsa, o zaman yanlış kaynaklardan yanlış şeyler öğrenebilirler ve farklı mecralara kayabilirler. O bakımdan İslam Dininin aslını, özünü kendi berraklığı içerisinde hem bilimsel hem de pedagojik şekilde öğretebilecek bir çalışmanın başlatılması, bu imkânın oluşturulması Almanya için herhalde kaçınılmazdı. Bunu da sizin tahsil gördüğünüz üniversite gerçekleştiriyor ve bundan gerçekten memnuniyet duyuyorum.

Herhalde önemli olan şey şu: İnsanlar kendi inançlarını, kendi dinlerini öğrenerek, koruyarak, ama aynı dili de konuşarak yaşadıkları ülkede mutlu olmalılar, yaşadıkları ülkeye katkı sağlamalılar ve ülkeleri ile övünmeliler. Bu anlamda Almancanın herkes tarafından öğrenilmesinin, buradaki bütün Müslümanların İslam Dinini de, Almanca'yı da bilmelerinin ve İslam'ı Almanca olarak anlatabilmelerinin önemli olduğuna inanıyorum. Çünkü biz şuna inanıyoruz ki, İslam Dini evrenselidir. Yani belirli bir ırka gelmemiştir, belirli bir coğrafyaya gelmemiştir, belirli bir dile has da değildir.

Önemli olan şey, insanlar bir dine inandığında, bu Müslümanlıkta Müslümanlığa inandıklarında, bunun gereğini yapmalarını ama aynı şekilde hangi toplulukta iseler o topluluğun dilini en güzel şekilde konuşarak, hayata en aktif şekilde katılmalarını sağlamaktır. Bu, insanları ancak mutlu ve müreffeh eder, ülkeleri de tabii ki barış içerisinde tutar.

Bu bakımdan bu gelişmeyi büyük bir memnuniyetle karşılıyorum. Bunda emeği geçen herkesi tebrik ediyorum. Bu çerçevede Türkiye Diyanet Teşkilatı başta olmak üzere, Türkiye'deki ilahiyat fakültelerinin ve Türkiye'deki bütün bilim dünyasının sizlerle çok yakın dayanışma içerisinde olacağını da ifade etmek isterim. Onların size, sizin de onlara katkıları eminim ki çok faydalı olacaktır.

Bir kez daha başta Zatiâliniz olmak üzere, üniversitenin Rektörü Sayın Prof. Dr. Claus Rollinger ve bu bölümü yöneten Sayın Prof. Dr. Bülent Uçar'ı hem tebrik ediyorum hem de kendilerine başarılar diliyorum.

Impressum • Publisher's details • Basım bilgileri

Herausgeber • Editor • Editör

Prof. Dr. Bülent Uçar, Direktor des Instituts für Islamische Theologie (IIT) der Universität Osnabrück /
Director of the Institute for Islamic Theology at Osnabrück University /
İslam İlahiyatı Enstitüsü Müdürü

Projektleitung und Konzeption • Project Management and Conception • Proje Yönetimi ve Tasarım

Anna W. Klie

Redaktion und Übersetzungen • Editing and Translations • Yazı işleri ve Tercümeleler

Anna W. Klie, Duncan Cooper, Davut Tekin, Sultan Gülşen, Hakkı Arslan, Fatih Ermiş

Fotos • Photos • Fotoğraflar

Pressestelle Universität Osnabrück/ Uwe Lewandowski, Jenin E. Abed

Gestaltung • Design • Tasarım

Burcu Bozkurt & Seren Başoğul

Kontakt • Contact • İletişim

Universität Osnabrück
Institut für Islamische Theologie (IIT)
Besucheradresse • Visitor Address • Ziyaretçi Adresi
Kamp 46/47
D-49074 Osnabrück

Postanschrift • Postal Address • Posta Adresi

Postfach 4469
D-49069 Osnabrück
Tel.: +49 541 969 6002
Fax: +49 541 969 6227
E-Mail: info-iit@uni-osnabrueck.de

Internet • İnternet

www.iit.uos.de

GEFÖRDERT VOM

Bundesministerium
für Bildung
und Forschung

Institut für Islamische Theologie (IIT) der Universität Osnabrück